

για νὰ κάμουνε τὸ χαράκωμα στερεώτερο. Αὐτὸ εἶ-
τανε τὸ ἐξωτερικὸ ὀχύρωμα τῆς φυλακῆς. Ἐνὰ ἄ-
νοιγμα εἶχανε ἀφήσει γιὰ τὴν πόρτα σ' ἕνα πλευρὸ
τῆς αὐλῆς. Μιὰ πόρτα ἀτόφια ποὺ μπορούσε νὰ βα-
στάξῃ σὲ κάθε βία. Ἐμενε πάντα κλεισμένη καὶ φρου-
ροὶ ἀφρουπούσανε πλάι τῆς ἀδιάκοπα. Ἀνοίγε μιὰ
φορὰ μόνο κάθε μέρα γιὰ νὰ περάσουνε οἱ φυλα-
κισμένοι ποὺ πηγαίνανε νὰ δουλέψουν ἔξω.

Πέρ' ἀπὸ τὴν πόρτα αὐτὴ, εἶτανε ἡ λευτεριά.
Μὰ γιὰ μᾶς, ποὺ ζούσαμε πίσω ἀπὸ τ' ὀχύρωμα,
αὐτὴ ἡ λευτεριά δὲν εἶτανε ἀλήθεια, ἐμοιαζε μὲ πα-
ραμυθί. Εἴχαμε ὅμως καὶ τὸ δικόνε μας κόσμο, τό-
σο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἄλλο· μᾶς κυβερνοῦσανε νό-
μοι ἀλιώτικοι· φορούσαμε φόρεμα ἰδιαίτερο· εἴχαμε
δικές μας συνήθειες· μιὰ ζωὴ διαφορετικὴ ἀπὸ τοὺς
ἄλλους ἀνθρώπους. Ζούσαμε σὲ μέρος ποὺ ἐμοιαζε
μὲ ἀπέραντο τάφο ὅπου μὲς εἶχανε κλείσει ζωντα-
νοὺς. Αὐτὸ τὸν τάφο θὰ σὰς ζουγραφίσω.

Τὸ πρῶτο ποὺ τραβοῦσε τὴν προσοχὴ σὰν ἐμ-
παίει κανεὶς στὸ προαύλι τῆς φυλακῆς, εἶτανε ἡ
θλιθερὴ ὄψη μιᾶς σειρᾶς οπιτιῶν ἰσόγειων ποὺ κρα-
τοῦσε ἀπὸ τὴ μιὰ ἴσα μὲ τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς.
Αὐτοῦ ἔμεναν οἱ φυλακισμένοι. Στὴν ἄκρη τῆς αὐ-
λῆς, εἶτανε κάποιο ἄλλο σπίτι. Χρησίμευε γιὰ κου-
ζίνα, χωρισμένο σὲ δύο. Παρέκει εἶτανε τὰ κελλάρ-
ια καὶ τὰ μικρομάγαζα σὲ κάτι ξύλινες παράγκες.

Στὴ μέση τῆς αὐλῆς, εἶταν ἕνα μεγάλο δίκστη-
μα τετράγωνο ποὺ μαζεύνοντανε οἱ φυλακισμένοι ὅταν
φωνάζανε κατάλογο, τὸ πρωῒ, τὸ μεσημέρι, τὸ βρά-
δι ἢ καὶ ἄλλες ὥρες τῆς μέρας, σὰν οἱ φύλακες ὑπο-
πευόντανε καμὶν ἀπόδραση ἢ σὰ δὲν εἶχανε τὴν
εὐκολία νὰ μετρήσουνε γλήγορα τοὺς ἀνθρώπους,
ποὺ φύλαγε χωριστὰ ὁ καθένας τους. Ἀνάμεσα ἀπὸ
τὰ σπίτια καὶ τὸ χαράκωμα εἶταν ἕνα μέρος μεγά-
λο ὅπου τραβούσανε μερικοὶ φυλακισμένοι, ὅταν εἶ-
τανε ὦρα γι' ἀνάπαψη, ποὺ τοὺς ἄρεσε νὰ κρῦδουν-
ται καὶ νὰ παραδίνονται στὶς θλιθερές τους σκέψεις.
Κάποτε, σὰν τοὺς συντύχαινα στὸ μοναχικὸ τους πε-
ρίπατο, σταματοῦσα ξαφνιασμένοι βλέποντας τὰ σκο-
τινὰ τους πρόσωπα, τὰ στιγματισμένα μὲ τὴν αἰώνια
ἀτιμία, κ' ἤθελα νὰ ξέρω σὰν τί μπορούσανε νὰ συλ-
λογισθῶνται τέτοια ἐξευτελισμένα ὄντα. Ἐνας ἀπ' αὐ-
τοὺς περνοῦσε ὅλο τὸν καιρὸ του λογαριάζοντας πό-
σα παλούκια βρίσκονται στὸ χαράκωμα. Τὰ παλού-
κια ὅλα εἶτανε χίλια πεντακόσια καὶ γνώριζε τὸ κα-
θένα τους μ' ἕνα ξέχωρο σημάδι. Κάθε παλούκι φα-
νέρωνε μιὰ μέρα. Κάθε μέρα, σημάδεβε ἀπὸ ἕνα,
κι ἔτσι μπορούσε, ἀπὸ τὰ κατοπινὰ παλούκια, νὰ λο-
γαριάσῃ τίς μέρες ποὺ εἶχε νὰ περάσῃ ἀκόμα στὴ
φυλακὴ ὅσο ποὺ νὰ τελιώσῃ τὴν ποινὴ του. Ἡ με-
γαλῆτερη χαρὰ του εἶτανε νὰ φτάσῃ ὡς τὴ μιὰ
πλευρὰ τοῦ ἐξάγωνου. Γνώριζε πῶς ἀπομένανε ἀκό-
μα πολλὰ χρόνια, μὰ τίποτις ἄλλο τόσο δὲ σὲ συνε-
θίζει στὴν ὑπομονή, ὅσο τὸ κάτεργο.

Θυμοῦμαι κάποιο φυλακισμένο ποὺ τέλειωσε ὅ-
στερ' ἀπὸ εἴκοσι χρόνια τὴ φυλακὴ του, ν' ἀποχαι-
ρετᾷ τοὺς συντρόφους του. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τὸν ἐ-
γνωρίζανε ἀπὸ τότες ποὺ πρωτομπήκε. Εἶτανε νέος
ὅλο ζωὴ καὶ ἀφρονισιὰ, ἀδιάφορος γιὰ τὸ ἐγκλημα
ποὺ εἶχε κάμει καὶ περισσότερο ἀκόμα γιὰ τὴ φοθερὴ

καταδίκη του. Τὰ εἴκοσι χρόνια φυλακὴ τὸν ἐκάν-
τησαν γέρο μὲ ἄσπρα μαλλιά, μὲ πόδια λυγισμένα,
μὲ ὀψὲρ σκυθρωπὴ καὶ ἐξαντλημένη. Περιτριγύρισε ὅ-
λη τὴ φυλακὴ γιὰ ν' ἀποχαιρετίσῃ καθένα ἀπὸ τοὺς
συντρόφους του· μπήκε σὲ κάθε κελλί ὁμιλήτορ, κ'
ὕστερα ἀπὸ τὸ σταυρὸ του μπροστὰ στὴν ἄγια εἰκό-
να, κρεμασμένη σὲ μιὰ γωνιά κάθε κελλιοῦ, χαιρέ-
τησε ὅλους μὲ τὴ σειρὰ παρακαλῶντας τὰ φύγγα νὰ
τονὲ συλλογίζονται πάντα μὲ τὸ καλὸ.

Θυμοῦμαι πάλι ἕναν ἄλλο φυλακισμένο. Εἶτανε
πρῶτα πλούσιος· χωριάτης ἀπὸ τὴν Σιδηρία. Ἐνὰ
βράδι, τοῦ μηνύσανε ξαφνικά, πῶς ἡ γυναίκα του
ζητοῦσε νὰ τὸν ἐλθῇ. Ἐξῆς μῆνες πρὶν, εἶχε μάθει γι'
αὐτὴ πῶς ξαναπαντρεύτηκε· καὶ τοῦ κόστισε κάμ-
ποσο. Σὰν ἔφτασε στὴν πόρτα τῆς φυλακῆς, τοῦ
πρόσφερε λίγα φιλά, κάτι εἶπανε γλήγορα, δύο λε-
φτὰ τῆς ὥρας, ἀρχίσανε κ' οἱ δύο τους τὰ κλάμμα-
τα κ' ὕστερα χωριστήκανε γιὰ πάντα. Τὸν εἶδα νὰ
γυρίζῃ στὸ κελλί του ἀργά, μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο.
Καὶ κατάλαβα ἄλλη μιὰ φορὰ, πόσο ὑπομονετικὸ σὲ
κάνει τὸ κάτεργο!

Μόλις σκοτίνιζε μᾶς προστάζανε νὰ μπουκε μέ-
σα, καὶ μᾶς κλειδώνανε ὅλη τὴ νύχτα. Πάντα μοῦ
φαίνότανε βαρὺ ν' ἀφίνω τὸν καθαρὸν ἀέρα γιὰ νὰ
κλειστῶ σὲ μιὰ χαμηλὴ πνιγτὴ τρύπα, θλιθερὰ φω-
τισμένη μὲ δύο τρία ξυγκοκέρια, καὶ ποτισμένη ἀπὸ
μιὰ βρωμερὴ ἀτμοσφαῖρα. Σὰ συλλογίζουμαι τὴν ἐ-
ποχὴ ἐκείνη, δὲν μπορῶ νὰ νοιώσω πῶς ὑπόφερα τὴ
ζωὴ αὐτὴ δέκα χρόνια. Τρεῖς σάνιδες καρφωμένες
σ' ἕνα χοντροκαμωμένο ξύλινο μπάγκο, εἶτανε τὸ δι-
κὸ μου κρεβάτι. Βρισκόντανε καὶ ἄλλοι τέτοιοι μπάγκοι
ἐκεῖ μέσα, καμιά τριανταριά. Τὸ χειμῶνα μᾶς
κλείνανε νωρίτερα, καὶ περιμέναμε πολλὰς φορὰς
τέσσερες ὥρες ὅσο νὰ κοιμηθῶμε. Δὲ μπορῶ νὰ ζου-
γραφίσω τί ἀταξία βασίλευε αὐτὲς τίς τέσσερες ὥ-
ρες· οἱ φωνές, οἱ ἀντάρες, τὰ γέλια, τὰ τραγοῦδια,
τ' ἀχρεϊόλογα, ὁ κρότος ἀπὸ τίς ἀλυσίδες, ἡ βρώ-
μα, οἱ φοβερές ὀψες, τὰ στιγματισμένα μέτωπα, τὰ
κουρελιασμένα ρούχα, ποὺ φαντάζανε πῶς φρεῖχτά στ'
ἀχνὸ φῶς, ὅλα, στὴν τέτοιαν ἀνακατοσύδρα δεῖχνα-
νε τὴν τέλεια ἐξαχρείωση. Ὅμως αὐτοὶ ποὺ ζούσα-
νε καὶ μέσα εἶτανε ἀνθρώπινα ὄντα! Ὡ! βέβαια, ὁ
ἀνθρώπος εἶναι φτιασμένος νὰ συνεθίζῃ σὲ ὅλα, καὶ
μοῦ φαίνεται πῶς αὐτὸ εἶναι τὸ καλῆτερο ὄντο ποὺ
δόθηκε ἀπὸ τὴν πλάση στὰ παιδιά τῆς.

Ακολουθεῖ)

Μετάφραση Δας ΙΟΥΛΙΑΣ ΔΗΜ.

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ

Πουλιέται στὰ γραφεῖα μας τέσσερις δραχμὲς (στὸ ἐ-
ξωτερικὸ στέλνεται μὲ δρ. 4,50 «ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η
ΤΙΜΩΡΙΑ» τοῦ Δοστογιέφσκη, μεταφρασμένο ὑπὲρτοχα στὴ
δημοτικὴ ἀπὸ τὸν κ. Στέλιο Χαριτάκη. Τὸ βιβλίο εἶναι σὲ
δύο τόμους· σελ. 763 κ' ἔχει τυπωθεῖ στὰ Χανιά.